

Eiropas Reģionu komitejas atzinums “Atbalsts jaunajiem Eiropas lauksaimniekiem”

(2017/C 207/11)

Ziņotājs: Arnold Hatch (UK/NL), Kreigevonas pilsētpagasta padomes loceklis

IETEIKUMI POLITIKAS JOMĀ

EIROPAS REĢIONU KOMITEJA

1. norāda, ka Eiropas Savienībā tikai 6 % no tiem, kas vada lauku saimniecības, ir jaunāki par 35 gadiem, savukārt vairāk nekā puse ir vecāki par 55 gadiem. Šis gados vecāku cilvēku skaita pieaugums ir vispārēja ES sabiedrības pazīme, jo paredzamais mūža ilgums palielinās, bet dzimstības līmenis pazeminās. Tomēr lauksaimniecības nozarē šī tendence ir izteiktāka nekā citās ekonomikas nozarēs. Gados vecāki lauksaimnieki dzīvo ilgāk, un viņiem ir spēcīgi stimuli turpināt lauksaimniecisko darbību, taču maz stimulu atteikties no tās, tāpēc pamazām noveco Eiropas lauku saimniecību darbaspēks, un tas rada nopietnus šķēršļus lauksaimnieciskās darbības uzsācējiem;
2. gados vecāku lauksaimnieku nevēlēšanos nodot savas lauku saimniecības faktiski ietekmē tas, ka lauksaimnieciskā darbība nozīmē sabiedrisku dzīvi, kas tiek turpināta arī pēc likumā noteiktā pensionēšanās vecuma sasniegšanas. Šajā ziņā lauksaimnieciskā darbība atšķiras no pārējiem ekonomiskās darbības veidiem. Saimniecības nodošanu bieži vien kavē tas, ka gados vecākiem saimniecību vadītājiem ir grūti atstāt savas lauku saimniecības un pakāpeniski atteikties no lauksaimniecības, jo viņi dzīvesvieta ir arī vieta, kur viņi veic lauksaimniecisko darbību. Vispārēja intelektuālā darbaspēka aizplūšana no lauku apvidiem saasina problēmu, jo arvien labāk izglītots darbaspēks vairs nav ieinteresēts strādāt lauksaimniecībā;
3. uzskata, ka daudzu jauniešu skatījumā darbs lauksaimniecībā ir neapskaužama profesija, jo lauksaimniecības nozarē ir zemi ienākumi, zema ieguldījumu atdeve, garas darba stundas, maz atvaļinājuma iespēju – īpaši lopkopjiem – un ar to ir saistīti daudzi riski un neskaidrības. Lai gan tieša saimniecības mantošana vienas un tās pašas ģimenes locekļiem joprojām ir visizplatītākais veids, kā uzsākt lauksaimniecisko darbību, ir pazīmes, ka aizvien palielinās to lauksaimnieciskās darbības uzsācēju skaits, kas saimniecību nav mantojuši. Problēmjautājumi, ar ko saskaras lauku apvidi – ierobežota vai sarežģīta piekļuve transportam; slikti sakari; kā arī nepietiekami izglītības, kultūras, sociālie un veselības pakalpojumi –, vēl vairāk saasina šo problēmu. Lai jaunieši paliktu lauku apvidos, viņiem ir nepieciešama attīstīta lauku ekonomika ar pakalpojumiem un brīvā laika pavadīšanas iespējām, citādi viņi bieži vien izvēlēsies pārcelties uz pilsētu un strādāt ar lauksaimniecību nesaistītās profesijās;
4. uzskata, ja trūkst jauniešu, kas izvēlas lauksaimniecības profesijas, ir apdraudēta lauku apvidu saimnieciskā un sociālā ilgtspēja. Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem ir priekšnoteikums, kas ļauj saglabāt lauksaimniecību visā ES un uzturēt lauku apvidu dzīvotspēju, lai sasniegtu teritoriālās kohēzijas mērķi, kā noteikts Lisabonas līgumā;
5. atkārtoti aicina Komisiju un dalībvalstis, lai tās, popularizējot pasākumus, kas palīdz lauksaimniekiem vieglāk panākt darbu un privātās dzīves līdzsvaru, proaktīvāk veicinātu un sekmētu jauniešu, jo īpaši sievietes, uzņēmējdarbības veikšanu lauku apvidos ⁽¹⁾;
6. uzskata, ka būtu jāturpina darbs, kas ļautu apzināt un likvidēt šķēršļus, kuri sievietēm rada grūtības dibināt uzņēmumus un veidot karjeru šajā nozarē;
7. norāda uz “Jauno lauksaimnieku manifestu”, ko 2015. gadā izsludināja Eiropas Jauno lauksaimnieku padome un kurā izvirzītas šādas prasības: ar publiskā atbalsta pasākumiem nodrošināta piekļuve zemei un aizdevumiem; regulējums negodīgas tirdzniecības prakses apkarošanai pārtikas piegādes ķēdē; pasākumi, kas ļautu samazināt jauno lauksaimnieku ienākumu svārstības; visu ES standartu juridiskā aizsardzība tirdzniecības sarunās un lielāks atbalsts ES ražotāju reklāmas kampaņām; atbalsts, kurš nodrošinātu piekļuvi zemei, lai saglabātu un aizsargātu zemi un lai jaunie lauksaimnieki to optimāli izmantotu pārtikas ražošanai;

⁽¹⁾ OV C 225, 27.7.2012., 174. lpp.

8. piekrīt bažām, kas paustas Korkas 2.0. deklarācijā (2016. gada 6. septembris) par iedzīvotāju skaita samazināšanos lauku apvidos un jauniešu darbaspēka aizceļošanu, un piekrīt arī tam, ka, uzlabojot lauku iedzīvotāju piekļuvi pakalpojumiem un iespējām un veicinot uzņēmējdarbību tradicionālajās lauku jomās, kā arī jaunās ekonomikas nozarēs, jāgādā par to, lai lauku apvidi un kopienas (lauku ainavas, saimniecības, ciemati un mazpilsētas) arī turpmāk būtu pievilcīgas cilvēku dzīves un darba vietas;

Finanses

9. uzskata, ka pašreizējā ekonomikas krīze ir vēl vairāk apgrūtinājusi aizdevumu pieejamību daudziem jaunajiem lauku uzņēmējiem, kuriem bieži trūkst nepieciešamā nodrošinājuma, kas viņiem garantētu aizdevumu, un kuri var saskarties ar pārmērīgu birokrātiju;

10. atzinīgi vērtē to, ka ir izveidots lauksaimniecības garantiju instruments, ko 2015. gada martā ierosinājusi Komisija un Eiropas Investīciju banka un kam vajadzētu atvieglot jauno lauksaimnieku piekļuvi aizdevumiem;

11. atzinīgi vērtē to, ka ar KLP 2014.–2020. gada reformu ir ieviesti jauni pasākumi, kuru mērķis ir sniegt atbalstu jaunajiem lauksaimniekiem saimniecību veidošanā; tomēr pauž bažas par to, ka birokrātija un birokrātisms varētu kavēt šo pasākumu īstenošanu. Nedrīkst pieļaut, ka pārmērīgs birokrātisks regulējums traucē jaunajiem lauksaimniekiem optimāli izmantot šos jaunus pasākumus. Piemēram, vairākās dalībvalstīs jaunie lauksaimnieki apvienojas profesionālās civilsabiedrībās. Tāpēc Briselē izstrādātajiem pasākumiem ir jābūt pielāgotiem šīm vietējām juridiskajām un finanšu struktūrām;

12. mudina dalībvalstis izmantot iespējas, ko jaunā KLP sniedz, lai atbalstītu jaunos lauksaimniekus un paaudžu maiņu, piemēram, nodrošinot atbalstu saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 1307/2013 50. un 51. pantu;

13. vērs uzmanību uz iespējām, kas jaunajiem lauksaimniekiem ir piedāvātas ESI fondu ietvaros⁽²⁾, lai izstrādātu un piemērotu finanšu instrumentus aizdevumu, garantiju vai privātā kapitāla veidā un tādējādi finansējuma pieejamību nodrošinātu tiem, kam ir vajadzīgs finansējums;

14. tomēr uzskata, ka jauno lauksaimnieku ekonomiskās situācijas konsolidācija ir daudz spēcīgāka un daudz efektīvāka pēc lauku saimniecības faktiskas pārņemšanas. Lai stiprinātu to jauno lauksaimnieku ekonomisko stāvokli, kas lauku saimniecības pārņem profesionālo civilsabiedrību veidā, ir jāgroza Regulas (ES) Nr. 1307/2013 50. panta 5. punkts. Tāpēc, ja vēlreiz tiks pārskatīta regula, Reģionu komiteja ierosina pilnībā atcelt 50. panta 5. punkta otro teikumu un formulēt šo punktu šādi: "Maksājumu gados jaunajiem lauksaimniekiem piešķir maksimāli uz pieciem gadiem." Reģionu komiteja arī prasa Eiropas Komisijai piemērot pagaidu risinājumu, kas ļautu jaunajiem lauksaimniekiem iespējami labāk izmantot šos pasākumus;

15. norāda, ka kopotajā jeb *Omnibus* regulā, ko Komisija ierosināja 2016. gadā, ir iecerēts paplašināt finanšu instrumentu veidā sniegto atbalstu, to piešķirot arī jauno lauksaimnieku darbības uzsākšanai; ņemot vērā šāda veida instrumentu iezīmes (aizdevuma vai garantijas veidā sniegtā atbalsta saturs ir daudz mazāks nekā dotāciju gadījumā), būs iespējams palielināt finansējumu šai grupai;

16. uzskata: tā kā vieglāk ir nodot tālāk dzīvotspējīgu un saprātīga lieluma saimniecību, atbalsts būtu jāsniedz galvenokārt un pirmkārt ģimenes saimniecībām, jo tās rada pievienoto vērtību un darbvietas un palīdz jaunajām lauksaimnieku paaudzēm sākt darbību nozarē;

Piekļuve zemei un cīņa pret "zemes piesavināšanos"⁽³⁾

17. atgādina, ka Eiropas Komisijas ziņojums par jauno lauksaimnieku vajadzībām liecina, ka zemes pieejamība pirkšanas un nomas vajadzībām ir lielākā problēma jaunajiem lauksaimniekiem un lauksaimnieciskās darbības uzsācējiem⁽⁴⁾;

⁽²⁾ Tas precizēts Kopīgo noteikumu regulas (ES) Nr. 1303/2013 37.–46. pantā un tās deleģētajos un īstenošanas aktos.

⁽³⁾ "Zemes piesavināšanās" (*land-grabbing*) ir zemes iegādāšanās lielos apmēros bez apspriešanās ar vietējiem iedzīvotājiem vai bez viņu piekrišanas. Galarezultātā samazinās vietējo iedzīvotāju iespējas neatkarīgi vadīt lauksaimniecības uzņēmumus.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/2015/young-farmers/final-report-1_en.pdf

18. ar bažām atzīst, ka lauksaimniecība arvien straujāk attālinās no ģimenes saimniecības modeļa un tas notiek tik lielā mērā, ka 2014. gads tika pasludināts par Starptautisko ģimenes saimniecību gadu, lai šim jautājumam pievērstu pasaules uzmanību. RK uzskata, ka jaunie lauksaimniekiem, kas vēlas izveidot lauksaimniecības uzņēmumu, ir aizvien grūtāk piekļūt zemei, jo zeme mēdz būt droša investīcija ar lauksaimniecību nesaistītiem ieguldītājiem;

19. aicina Komisiju izvērtēt ES politikas tiešo un netiešo ietekmi uz zemes īpašumtiesību koncentrāciju un zemes piesavināšanos Eiropā; piemēram, kopējā lauksaimniecības politika (KLP) un saskaņā ar to piešķirtās subsīdijas nepārprotami dod priekšroku lielām lauku saimniecībām un atstāj novārtā mazās lauku saimniecības, un var dažādos veidos ietekmēt atšķirīgas nozares;

20. norāda, ka vairākas dalībvalstis piemēro valsts regulējumu, ar ko novērš zemes īpašumtiesību pastiprinātu koncentrāciju un nonākšanu ārvalstnieku īpašumā, piemēram, paredzot pirmpirkuma tiesības, un uzskata, ka dalībvalstīm un reģioniem jāsaņem lielākas pilnvaras attiecībā uz lauksaimniecības zemes regulējumu un jānosaka ierobežojumi šajā sakarā it īpaši tādēļ, lai risinātu Eiropas zemes piesavināšanās un īpašumtiesību koncentrācijas jautājumu, kas ierobežo jauno lauksaimnieku iespējas sākt darbību;

21. lai gan Eiropas Komisijas iespējas ietekmēt zemes tirgus regulējumu (tas ietilpst valstu kompetencē) ir ļoti ierobežotas, varētu apsvērt šādas idejas:

- veicināt lauku attīstības iespēju izmantošanu, lai atbalstītu jaunus pasākumus, kuri paredzēti zemes mobilitātes veicināšanai (zemes bankas, lauksaimniecības zemes savietošanas iniciatīvas un citas iniciatīvas, ko vietējā līmenī veicina, lai sekmētu lauksaimnieciskās darbības uzsācēju piekļuvi zemei),
- paplašināt atbalsta piemērošanas jomu, tajā iekļaujot jaunus lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības modeļus (konkrēti, jaunus lauksaimnieku partnerību veidus),
- mudināt dalībvalstis aktīvāk izstrādāt politikas pasākumus līdztekus ES ieteikumiem par piekļuvi zemei un paraugpraksi (atkarībā no pieejas vērienīguma);

22. uzskata, ka rūpniecība, brīvā laika pavadīšana un jo īpaši pieaugošā urbanizācija rada strauju lauksaimniecības zemes pārveidošanu un izzušanu; tādēļ uzskata, ka vietējā sabiedrība būtu jāiesaista lēmumu pieņemšanā par zemes izmantošanu, tādējādi piešķirot tai papildu tiesības un iespējas;

Nodarbinātība un apmācība

23. uzsver vajadzību pavērt ilgtermiņa perspektīvas jaunie lauksaimniekiem, lai novērstu lauku iedzīvotāju skaita samazināšanos, un aicina Komisiju un dalībvalstis ierosināt iniciatīvas, kas ļautu atbalstīt uzņēmējdarbību, jaunas rūpniecības nozares un lauksaimniecības un mežsaimniecības darba tirgu, lai radītu jaunas un saglabātu esošās darbvietas lauksaimniecībā, kā arī lai padarītu tās pievilcīgākas jauniešiem;

24. norāda, ka jauno lauksaimnieku vajadzības apmācības un informācijas ziņā ir būtiskas un ļoti atšķirīgas, proti, dažiem jaunie lauksaimniekiem vissvarīgākās ir tehnoloģiskās prasmes un iemaņas saistībā ar lauku saimniecības attīstības stratēģiju, savukārt citiem ir vajadzīgas uzņēmējdarbības prasmes (piemēram, tirgvedības, sadarbības tīklu veidošanas un komunikācijas prasmes, kā arī finanšprātība), lai saglabātu savas saimniecības dzīvotspēju. Viņi ne vienmēr apzinās, ka varētu gūt labumu no visām šīm dažādajām prasmēm, tāpēc sliecas vadīt savas saimniecības tradicionālā veidā un nesaskata vajadzību kaut ko mainīt;

25. uzskata, ka tāpēc būtu jāpieliek papildu pūliņi, lai palielinātu informētību par šīm iespējām un ieguvumiem, ko dod prasmju uzlabošana ar vidējās un augstākās izglītības palīdzību. Vietējam un reģionālajam pašvaldībām, kā arī valstu un ES aģentūrām ir svarīga loma šajā sakarā;

26. uzsver, ka jaunie lauksaimnieki ir arī jaunie uzņēmēji. Tāpēc RK norāda uz ievērojamo potenciālu, kāds ir programmai "Erasmus jaunie uzņēmēji" (to finansē no MVU konkurētspējas pamatprogrammas COSME). Šo programmu, kas ļauj veikt pārrobežu apmaiņu, tādējādi sniedzot jaunie uzņēmējiem vai tiem, kuri vēlas par tādiem kļūt, iespēju apgūt pieredzējušu uzņēmēju amata noslēpumus, vajadzētu pienācīgi izmantot un piemērot arī primārajā sektorā;

27. atgādina, ka savā atzinumā par lauku ekonomikas inovāciju un modernizāciju ir ieteikusi modernizēt lauku reģionos piedāvāto profesionālo apmācību un nodrošināt tās atbilstību globālās konkurences apstākļiem un vietējo uzņēmēju vajadzībām, un vairāk ESF līdzekļu novirzīt profesionālajai apmācībai lauku apvidos ⁽⁵⁾.

Briselē, 2017. gada 9. februārī

*Eiropas Reģionu komitejas
priekšsēdētājs*

Markku MARKKULA

⁽⁵⁾ OV C 120, 5.4.2016., 10. lpp.